

REZILIENȚA SOCIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA: ANALIZĂ CALITATIVĂ

SOCIAL RESILIENCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: A QUALITATIVE ANALYSIS

CZU: 316.42(478):303.022

<https://doi.org/10.59295/spd2024s.92>

Victor MOCANU,

ORCID: 0000-0002-9967-9097

e-mail: atitudinemd@gmail.com

Institutul de Cercetări Juridice Politice și Sociologice,
Universitatea de Stat din Moldova

Ion MOCANU,

ORCID: 0000-0001-6423-0567

e-mail: mocanu.i@gmail.com

Institutul de Cercetări Juridice Politice și Sociologice,
Universitatea de Stat din Moldova

***Summary.** This qualitative research explores social resilience in the Republic of Moldova, focusing on diverse regional perspectives. The study aims to investigate how individuals and communities perceive and navigate social challenges, utilizing in-depth interviews across various localities including villages, towns, and cities. Through thematic analysis, the research identifies key factors influencing social resilience, such as community cohesion, cultural identity, economic opportunities, and governance practices. Findings highlight the multifaceted nature of resilience and its crucial role in addressing socio-economic uncertainties and fostering sustainable development. The study concludes with implications for policy-making and institutional strategies to strengthen social resilience at regional and national levels, contributing to broader discussions on societal well-being and adaptive capacity.*

***Keywords:** social capital, community participation, civic engagement, adaptive strategies, socio-economic challenges.*

INTRODUCERE

Republica Moldova se află într-o situație delicată, caracterizată de fragilitate economică și incertitudini politice. Condițiile economice precare, marcate de sărăcie și șomaj, au generat tensiuni sociale și migrare masivă către alte țări în căutarea unor oportunități mai bune. În același timp, factorii politici, inclusiv conflictele interne și relațiile instabile cu vecinii din regiune, au contribuit la climatul de nesiguranță și lipsa de încredere în instituțiile guvernamentale. Aceste provocări sunt exacerbate de schimbările climatice, care afectează resursele naturale și potențialul agrar al țării. Cetățenii din Republica Moldova se confruntă cu multiple provocări care le afectează calitatea

vieții și capacitatea de a se adapta la schimbările din mediul lor. Întrebarea esențială este cum reușesc acești cetățeni să facă față acestor provocări și să-și mențină reziliența în fața dificultăților. Cercetarea noastră se concentrează pe explorarea acestor dinamici și pe identificarea factorilor care contribuie la reziliența și adaptabilitatea cetățenilor moldoveni. Respectiv, subiectul studiului nostru îl reprezintă modul în care cetățenii din Republica Moldova percep și răspund la provocările sociale, economice și politice, în timp ce obiectul studiului este contextul social și economic al Moldovei, în care aceste dinamici se desfășoară. Ne interesează în special modul în care cetățenii își gestionează resursele și relațiile sociale pentru a face față provocărilor și a-și menține un nivel de trai acceptabil în ciuda dificultăților.

MATERIALE ȘI METODE

În cercetarea sociologică contemporană, studiul rezilienței și capitalului uman în fața provocărilor sociale este un domeniu cu interes sporit, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare. Există o serie de cercetări și teorii care pot fi aplicate pentru a înțelege mai bine dinamica socială și capacitățile de adaptare ale cetățenilor. Unul dintre conceptele cheie în studiul rezilienței este teoria resurselor sociale, care subliniază importanța rețelelor sociale și comunitare în sprijinirea indivizilor în fața stresului și adversității. Lucrările lui Mark Granovetter despre „legăturile slabe” și „legăturile puternice” oferă o înțelegere a modului în care rețelele sociale diverse pot oferi resurse și sprijin în diferite contexte sociale și economice[1]. Pe de altă parte, teoria capitalului uman, dezvoltată de Gary Becker, susține că investițiile în educație, sănătate și competențe profesionale pot crește capacitățile individuale de a face față provocărilor și de a atinge un nivel mai ridicat de bunăstare[2]. În cadrul Republicii Moldova, această teorie ar putea fi aplicată pentru a înțelege modul în care nivelul de educație și starea de sănătate a cetățenilor influențează capacitatea lor de adaptare la schimbările sociale și economice.

Este important să recunoaștem că cercetarea sociologică asupra rezilienței și capitalului uman în Republica Moldova necesită un șir de studii empirice și teoretice pentru a înțelege în profunzime dinamica socială și capacitățile de adaptare ale cetățenilor. Prin urmare, această cercetare își propune să contribuie la umplerea acestui gol de cunoaștere prin explorarea experiențelor, percepțiilor și resurselor cetățenilor moldoveni în fața provocărilor sociale și economice contemporane. Prin intermediul interviurilor, observațiilor și analizei textuale, cercetătorii pot săpa adânc în subiectele de studiu și să surprindă nuanțele și diversitatea perspectivelor umane. Luând în considerare această abordare, o serie de autori de marcă precum Creswell, Denzin și Charmaz au contribuit la dezvoltarea și rafinarea metodelor calitative de cercetare în sociologie. De exemplu, Charmaz a pus accent pe construirea teoriei încorporate în datele calitative, argumentând că această metodă poate genera perspective teoretice noi și profunde despre fenomenele sociale[3]. La fel de important este și contribuția lui Creswell, care a descris cinci abordări diferite în cercetarea calitativă, oferind cercetătorilor opțiuni variate și flexibile pentru a aborda subiectele lor de studiu[4].

În paralel cu dezvoltarea metodelor calitative, conceptul de reziliență socială a devenit din ce în ce mai important în sociologie. Reziliența socială se referă la capacitatea indivizilor și a comunităților de a se adapta și de a face față adversităților sociale și economice. Masten și Narayan explorează diferitele căi de risc și reziliență în dezvoltarea copiilor în contextul dezastrelor și conflictelor, evidențiind importanța factorilor de protecție în susținerea adaptării pozitive[5]. Într-un alt studiu, Ungar analizează reziliența în diferite contexte culturale, subliniind modul în care resursele și strategiile de adaptare variază în funcție de mediul social și cultural[6]. Aceste exemple ilustrează modul în care metodele calitative de cercetare și conceptul de reziliență socială pot fi integrate pentru a înțelege mai bine dinamica socială și adaptarea umană în fața provocărilor și adversităților. Prin explorarea perspectivelor individuale și a resurselor sociale și personale, metodele de cercetare sociologice ne oferă instrumentele necesare pentru a naviga prin lumea complexă în care trăim și a găsi soluții la problemele sociale contemporane.

Situația actuală din Republica Moldova reflectă o serie de provocări care pot afecta reziliența socială a populației. Dezechilibrele economice, ratele ridicate de șomaj și sărăcie, precum și instabilitatea politică și socială, pot exercita presiuni asupra indivizilor și comunităților, punându-le la încercare capacitatea de a se adapta și de a-și menține bunăstarea și reziliența socială. Reziliența socială este un concept complex și dinamic, care implică capacitatea indivizilor și a comunităților de a face față și de a se adapta la schimbările și adversitățile sociale. În Republica Moldova, această reziliență poate fi pusă la încercare de o serie de factori, inclusiv instabilitatea economică și politică, sărăcia, migrația și schimbările climatice. Scopul acestei cercetări este de a investiga dinamica rezilienței sociale în Republica Moldova și de a identifica factorii cheie care influențează capacitatea indivizilor și a comunităților de a face față și de a se adapta la schimbările și adversitățile sociale. Prin înțelegerea mai profundă a acestor dinamici, cercetarea își propune să ofere contribuții semnificative la dezvoltarea de politici și programe sociale care să sprijine și să promoveze reziliența individuală și comunitară în țară.

Problema de cercetare a acestui studiu este de a înțelege mai bine dinamica rezilienței sociale în Republica Moldova și de a identifica factorii cheie care influențează capacitatea indivizilor și a comunităților de a face față și de a se adapta la provocările sociale și economice. Această problemă de cercetare este esențială pentru a dezvolta politicile și programele sociale adecvate pentru promovarea unei societăți mai stabile și mai rezistente în fața schimbărilor și adversităților sociale. Metodologia de cercetare utilizată în acest studiu a implicat realizarea a 9 focus grupuri în localități urbane și rurale din Republica Moldova, în scopul de a investiga dinamica rezilienței sociale în diferite contexte sociale și regionale. Această metodă a fost aleasă pentru a permite participanților să discute deschis și să ofere perspective variate asupra subiectului cercetat. Pentru selecția participanților la focus grupuri, s-a folosit o abordare mixtă, combinând criteriile aleatorii și criteriile specifice de selecție. Eșantionul a fost compus din indivizi din diferite categorii socio-demografice și profesionale, pentru a asigura o reprezentare diversificată a populației. Fiecare focus grup a fost condus de un moderator experimentat în cercetarea

socială, care a facilitat discuțiile și a asigurat respectarea regulilor de comunicare și echitate în exprimare. Datele colectate au fost analizate folosind metode calitative de analiză tematică. Astfel, au fost identificate și interpretate temele și modelele emergente din discuțiile focus grupurilor, pentru a extrage date relevante și pentru a dezvolta concluzii și recomandări.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Deci, vom purcede la analiza răspunsurilor oferite de către respondenți, începând cu întrebarea de introducere, prin care participanții au fost rugați să se dea cu părerea privind preocupările și problemele majore cu care se confruntă cetățenii din Republica Moldova, atât la nivel local, cât și la nivel regional. Există o varietate de aspecte economice, politice și sociale care afectează calitatea vieții și bunăstarea populației, iar aceste aspecte sunt reflectate în răspunsurile furnizate de locuitorii din diferite localități. În ceea ce privește problemele economice, sunt menționate în mod constant ca fiind printre cele mai presante aspecte salariile mici și prețurile mari. Această discrepanță între venituri și costul vieții generează dificultăți în satisfacerea nevoilor de bază și duce la o calitate scăzută a vieții pentru mulți cetățeni. De asemenea, migrația este o problemă semnificativă, menționându-se în toate localitățile că mulți tineri părăsesc țara în căutarea unor oportunități mai bune în străinătate. Problemele politice, inclusiv instabilitatea politică și corupția, sunt de asemenea subiecte de îngrijorare pentru mulți cetățeni. Percepția că clasa politică nu reușește să abordeze eficient aceste probleme și să aducă schimbări pozitive în societate contribuie la creșterea nemulțumirii și a scepticismului în rândul populației.

Analizând răspunsurile furnizate din diferite localități ale Republicii Moldova, se conturează o imagine complexă a problemelor cu care se confruntă societatea în prezent. Aceste probleme acoperă o gamă largă de domenii, inclusiv aspecte sociale, economice, politice și de mediu, evidențiind interconexiunile și interdependențele dintre acestea. Unul dintre principalele aspecte ridicate în răspunsurile primite se referă la problemele legate de mediu și infrastructură. Lipsa canalizării și a apei potabile de calitate sunt probleme semnificative, afectând calitatea vieții locuitorilor din mai multe localități. De asemenea, există preocupări cu privire la starea drumurilor și a infrastructurii în general, inclusiv lipsa de acces la servicii esențiale, cum ar fi farmaciile în localitățile rurale.

În ansamblu, analiza datelor relevă complexitatea și diversitatea problemelor de securitate și a factorilor care influențează sentimentul de siguranță în comunitățile investigate. De la amenințările fizice și sociale la problemele structurale și instituționale, aceste date subliniază necesitatea unor abordări comprehensive și coordonate pentru a promova securitatea și bunăstarea locuitorilor. În satul Colicăuți, raionul Briceni, se remarcă un sentiment general de siguranță și liniște. Oamenii apreciază prezența polițiștilor și iluminatul stradal, considerând aceste aspecte ca fiind normale și necesare pentru un mediu sigur. Totuși, numeroși respondenți au subliniat impactul negativ al pandemiei asupra economiei și vieții sociale. Cele mai frecvent menționate aspecte au

fost: reducerea veniturilor, pierderea locurilor de muncă, accesul la servicii, precum și dificultățile în asigurarea necesităților de bază, problemele care au generat anxietate și stres în rândul populației. Un alt aspect important a fost lipsa comunicării și izolarea socială. Restricțiile impuse au avut un impact semnificativ asupra relațiilor interumane, generând sentimente de singurătate și izolare, în special în cazul persoanelor vulnerabile sau a celor singurate. Sentimentele de panică, anxietate și frică au fost trăite intens de mulți cetățeni în timpul pandemiei. Acest lucru s-a datorat, în mare parte, incertitudinii și informațiilor contradictorii furnizate de mass-media și autorități. Cu toate acestea, cetățenii au demonstrat o capacitate de adaptare la noile condiții impuse de pandemie. Mulți au căutat modalități alternative de a-și asigura necesitățile și de a-și suplimenta veniturile, evidențiindu-se prin spiritul de reziliență și inițiativă. Solidaritatea și sprijinul comunitar au jucat un rol crucial în gestionarea pandemiei. Oamenii au fost uniți în eforturile de a se ajuta unii pe alții, oferind alimente, medicamente și susținere emoțională celor în nevoie. Mulți cetățeni s-au implicat activ în acțiuni de voluntariat și ajutorare a celor afectați de pandemie. Asociațiile obștești, organizațiile neguvernamentale și voluntarii au fost activi în furnizarea de asistență și sprijin comunității.

Analiza răspunsurilor la una din întrebări oferă o perspectivă bogată și diversificată asupra resurselor umane și a capacităților acestora în diferite comunități din Republica Moldova. În satul Hârbovăț, raionul Anenii Noi, se observă un sentiment general de optimism cu privire la resursele umane, cu mențiunea că există un potențial semnificativ în comunitate. De asemenea, se subliniază problema plecării specialiștilor din sat în căutarea salariilor mai mari în alte locuri. În orașul Cahul, se atestă o insuficiență de resurse umane motivată de remunerarea scăzută, care joacă un rol crucial în retenția resurselor umane calificate. Mulți profesioniști sunt tentați să-și găsească locuri de muncă mai bine plătite în alte țări sau regiuni. Se subliniază importanța prezenței unui lider care să mobilizeze resursele umane și să ofere un cadru propice pentru dezvoltarea comunității. Satul Onițcani, r. Criuleni valorifică resursele umane existente, inclusiv cadrele didactice în vârstă de pensionare, pentru a contribui la dezvoltarea comunității. În satul Butuceni, r. Orhei se observă o dificultate în găsirea și menținerea profesioniștilor în comunitate, ceea ce poate afecta diverse sectoare, inclusiv serviciile publice și de sănătate. În satul Gaidar, r. Ceadâr-Lunga se menționează remunerarea scăzută și lipsa de motivație financiară, care sunt factori cheie ce determină plecarea specialiștilor din sat și lipsa lucrătorilor în diverse sectoare. În orașul Ialoveni exodul intelectual este omniprezent în comunitate, iar autoritățile trebuie să ofere stimulente și oportunități pentru a reține și atrage resurse umane calificate. În s. Recea, r. Strășeni opiniile sunt împărțite în ceea ce privește disponibilitatea resurselor umane și nivelul lor de cunoștințe. Există atât perspective optimiste, cât și critici legate de acest aspect. În concluzie, analiza datelor calitative evidențiază o serie de probleme și provocări în ceea ce privește resursele umane în diferite comunități din Republica Moldova, inclusiv probleme legate de retenția și motivarea personalului calificat, exodul intelectual și necesitatea unor lideri mobilizatori și a unor mecanisme eficiente de stimulare. Aceste aspecte sunt cruciale pentru dezvoltarea

socială și economică durabilă a comunităților și necesită atenție și intervenții adecvate din partea autorităților și a factorilor de decizie.

CONCLUZII

În urma analizei detaliate a datelor din cercetarea noastră calitativă am stabilit o panoramă complexă a percepțiilor, valorilor și aspirațiilor sociale. Aceasta ne-a permis să elaborăm un set de concluzii, care subliniază interconexiunile și interdependențele dintre diferitele aspecte ale vieții sociale și perspectivele asupra viitorului. Deci:

- Reziliența socială este profund influențată de contextul local și de condițiile sociale, economice și politice specifice fiecărei comunități.
- Reziliența socială este susținută de resursele comunitare, de solidaritatea și angajamentul civic, dar este și afectată de factori precum corupția, migrația și lipsa de încredere în instituțiile publice.
- Perspectiva asupra viitorului este modelată de experiențele trecute, de condițiile sociale actuale și de speranțele și temerile legate de evoluțiile viitoare.
- Se evidențiază aspirația către o societate mai echitabilă, mai prosperă și mai democratică, dar și îngrijorarea cu privire la stagnare și lipsa de progres.
- Există o puternică dorință de schimbare și de îmbunătățire a condițiilor de viață în comunități, reflectată în apelurile la o guvernare mai transparentă, mai orientată către nevoile cetățenilor și mai responsabilă față de valorile democratice și europene.
- Cercetarea calitativă subliniază importanța implicării sociale și a activismului civic în vederea promovării schimbării și a prosperării sociale.
- Analiza calitativă relevă o diversitate și o complexitate a percepțiilor, valorilor și experiențelor sociale în diferitele comunități, subliniind faptul că nu există o singură voce sau o perspectivă dominantă. Înțelegerea acestei diversități și complexități este esențială pentru elaborarea și implementarea politicilor și inițiativelor sociale care să răspundă în mod adecvat nevoilor și aspirațiilor variate ale populației.
- Materialele evidențiază provocările precum migrația, corupția și lipsa de acces la servicii de calitate, dar și oportunitățile și resursele existente pentru dezvoltare socială, inclusiv resursele culturale și spirituale, solidaritatea comunitară și angajamentul civic. Dezvoltarea socială durabilă și progresul sunt posibile prin identificarea și valorificarea acestor oportunități și resurse și prin abordarea eficientă a provocărilor sociale.

REFERINȚE

1. GRANOVETTER, M. The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. În: *Sociological Theory*, 1983. 1(1), 201-233. 1983. DOI: 10.2307/202051

2. BECKER, G. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. University of Chicago Press. 1993. 412p. ISBN: 9780226041209
3. CHARMAZ, K. *Constructing Grounded Theory*. Sage Publications. 2014. 416 p. ISBN: 9781452217455.
4. CRESWELL, J. *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications. 2013. 535 p. ISBN: 9781412995306.
5. MASTEN, A., NARAYAN, A. Child Development in the Context of Disaster, War, and Terrorism: Pathways of Risk and Resilience. În: *Annual Review of Psychology*, 63, 227-257. 2012. DOI: 10.1146/annurev-psych-120710-100356.
6. UNGAR, M. Resilience Across Cultures. În: *British Journal of Social Work*, 38(2), 218-235. 2008. DOI: 10.1093/bjsw/bcl343

NOTĂ. Articol realizat în cadrul subprogramului „Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice”, Cod: 01.05.01